

Eugeniusz Rydz

Rzymskokatolickie kościoły parafialne w przestrzeni sakralnej Słupska

Roman Catholic parish churches in the sacred space of Słupsk

Abstract: This paper presents the changes that took place after World War II in the sacred space of Słupsk on the example of the Roman Catholic parish churches. The origins of the Catholic Church in the Middle Pomerania region, including Słupsk, date back to the thousandth year. After a period of turbulent changes in the organization of the administrative structure of the church and the introduction of the Reformation, Catholicism in Pomerania again began to revive only in the 19th and early 20th centuries. After World War II, as a result of an influx of Polish population to Pomerania, mostly Roman Catholics, the net of parish churches was revived. On the one hand, some churches were taken from the Germans, on the other new religious buildings were built. Settlement of Słupsk with immigrant population resulted, in the initial period, in some integration problems arising from different cultural, moral or social backgrounds, which led to the creation of a kind of a melting pot of different cultures and religions. The Roman Catholic Church mentioned in the article not only integrated the population, but also helped the communities arriving from the eastern borderlands to settle down.

The study shows that in Słupsk in the late 1950s there were three parishes, which focused a total of approximately 36.0 thousand followers. A significant event not only for the creation of new parishes in Słupsk, but for the whole Pomerania, was the establishment of new dioceses in 1973, including the Koszalin-Kolobrzeg Diocese. The normalization of relations between the State and the Church encouraged the establishment of new parishes. At the end of 1987, the sacred space of Słupsk included five parishes. Until 1989 in Słupsk operated five parishes, including one holding a new religious building. However, only in the years 1990–1995 four new parishes, including the military one, were erected.

It should be emphasized that the sacred space of Słupsk, which is associated primarily with the development of the network of the parish, was determined by the increase in

the number of residents. Church authorities paid particular attention to ensure that new churches are built in new housing estates.

Keywords: sacred space, parish, flock, Roman Catholic Church, diocese, deanery, Słupsk.

1. Wprowadzenie

Niniejsze rozważania odnoszą się do wybranych relacji, jakie istniały od zarania dziejów między miastami i religią w ich przestrzennych aspektach, na przykładzie lokalizacji obiektów sakralnych. Pomimo że w literaturze geograficznej, szczególnie w ostatnim okresie, zwracano uwagę między innymi na związki sieci osadniczej z funkcjami religijnymi i towarzyszące temu przekształcenia osadnicze, rezultaty tych studiów są wciąż skromne i wymagają ich poszerzenia, pogłębienia i rozwoju (Jackowski 2003: 113–114). Konieczność ta wynika między innymi z faktu, że ponad połowa ludności świata mieszka już w miastach, których liczba i wielkość systematycznie wzrasta, a prawie 85% ludności jest wyznawcami różnych religii, których ciągle przybywa. Skutki tych procesów są różnorakie szczególnie w miastach, podobnie jak ich przejawy przestrzenne. Obiekty sakralne przez swą obecność w strukturze miasta tworzą jeden z jego wielu elementów przestrzennych. Kreują tym samym miejską przestrzeń kulturową, przestrzeń symboliczną o charakterze religijnym. Ze względu na specyfikę kościoły szczególnie parafialne, wyróżniają się w tkance miejskiej swoją funkcją i formą, tworząc określoną wspólnotę wiernych (Łoboda 2005: 297–299).

W wyniku wypełniania obowiązków religijnych przez ludność określonych jednostek osadniczych, pewne fragmenty przestrzeni uzyskują miano miejsc świętych, tworząc przestrzeń sakralną, która może przyjmować różnorodną skalę. Przykładami takich miejsc są zarówno obiekty sakralne, w których odprawiane są nabożeństwa (kościół, kaplice), jak i obiekty małej architektury (figurki przydrożne, kapliczki i krzyże), przy których sprawowane są publicznie różne praktyki religijne. Do miejsc sakralnych zalicza się także cmentarze, na terenie których odbywają się ceremonie religijne i które są jednocześnie niepowtarzalnym obszarem dużej liczby obiektów sakralnych. Przestrzeń sakralna jest zatem pojmowana jako funkcjonalnie wyróżniona podprzestrzeń przestrzeni geograficznej, która jest odzwierciedleniem potrzeb, jak również możliwości okazywania przekonań religijnych danej zbiorowości ludzkiej (Liszewski 1995: 87–102).

Na tle ogólnie zarysowanych problemów zasadniczym celem niniejszego opracowania jest ukazanie zmian, jakie dokonały się po II wojnie światowej w organizacji terytorialnej Kościoła Katolickiego w Słupsku, ze szczególnym uwzględnieniem historii kościołów parafialnych, a także ich miejsca w układzie przestrzennym miasta. Zmierzano również do podkreślenia roli tych kościołów w szeroko rozumianym życiu religijnym, które jest ważnym składnikiem życia społecznego, toczącego się przede wszystkim w warstwie duchowej.

2. Organizacja terytorialna sieci parafialnej do 1989 r.

Początki Kościoła Katolickiego na Pomorzu Środkowym, w tym także w Słupsku, sięgają roku tysięcznego. Wówczas to, w marcu, miał miejsce Zjazd Gnieźnieński, w którym uczestniczyli cesarz niemiecki Otton III i polski książę Bolesław Chrobry. Podczas tego zjazdu odbył się też synod kościelny. Utworzono wówczas metropolię i arcybiskupstwo gnieźnieńskie. Jednocześnie powołano diecezję krakowską, wrocławską i kołobrzeską (Bończa-Bystrzycki 1998: 69–87).

Po okresie burzliwych zmian w organizacji struktur administracji kościelnej, związanych m.in. z przeniesieniem siedziby biskupów diecezji kołobrzesckiej na Wolin, a następnie do Kamienia Pomorskiego i bardzo silnym rozwoju ruchów reformacyjnych na Pomorzu Zachodnim, katolicyzm zaczął ponownie się odradzać dopiero w XIX i początkach XX w. Wówczas to część ziemi pomorskiej pod względem kościelnym należała do archidiecezji wrocławskiej (Jeż 1977: 122–128). Zmiana nastąpiła dopiero w okresie międzywojennym.

Po II wojnie światowej wskutek napływu na Pomorze ludności polskiej, głównie wyznania katolickiego, przystąpiono do budowy na tych obszarach nowych struktur Kościoła Katolickiego. Rozwój sieci parafialnej następował w wyniku przejmowania obiektów z rąk niemieckich i zakładania nowych parafii. Słupsk, podobnie jak całe Pomorze Środkowe, wchodził wówczas w dużej mierze w skład diecezji berlińskiej. Ze względów formalno-prawnych, obowiązujących w Kościele Katolickim nie można było zlikwidować niemieckiej organizacji kościelnej na szczeblu diecezjalnym¹.

¹ Wówczas żyli jeszcze biskup berliński i prałat pilski, którzy nadal mieli prawo zarządzania na swych terenach, tym bardziej, że nie złożyli swojej władzy nad polskim Pomorzem.

W tej sytuacji 14 sierpnia 1945 r. na Pomorzu Zachodnim ustanowiono odrębną Administrację Apostolską, jako organ zastępczy diecezji. Administratorem został ks. dr Edmund Nowicki. Administracja Apostolska przyjęła oficjalnie nazwę „Administracja Apostolska, Kamieńska, Lubuska i Prałatury Pilskiej”, co było nawiązaniem do dawnych, historycznych biskupstw w Kołobrzegu, Lubuszu i Kamieniu Pomorskim. Dało to początek nowej organizacji kościelnej na ziemiach zachodnich i północnych Polski. Teren administracji Apostolskiej, z siedzibą w Gorzowie, którą nazwano nieformalnie diecezją gorzowską, obejmował nie tylko całe Pomorze Środkowe ze Słupskiem, ale także Pomorze Zachodnie (od Szczecina aż po Lębork włącznie) oraz Ziemię Lubuską (Szulist 1977: 128–140). Tak określony obszar liczył wówczas 44 836 km², czyli więcej niż 1/7 powierzchni kraju.

Podkreślić należy, że po zakończeniu II wojny światowej większość budowli kościelnych na Pomorzu przeszła pod zarządek Kościoła Katolickiego. Stało się tak, ponieważ znaczna część ludności niemieckiej, głównie wyznania ewangelicko-augsburskiego, opuściła te ziemie (w tym także Słupsk), a w jej miejsce – w wyniku przesiedlenia ludności z różnych części kraju, a także z zagranicy – przybyło wielu Polaków, z których zdecydowana większość była wyznania rzymskokatolickiego. Od tego czasu w Słupsku wraz z przyrostem katolików następowała stopniowo rozbudowa sieci parafialnej. W zależności od rozwoju osadnictwa proces budowy terytorialnej organizacji Kościoła, której podstawową komórkę stanowi parafia, przebiegał jednak różnie i w dużej mierze zależał od rozmieszczenia katolików.

W pierwszych latach powojennych przemieszczająca się na Ziemię Północno-Zachodnie ludność nie napotykała zasadniczo trudności m.in. w zajmowaniu mieszkań i gospodarstw rolnych. Często upraszczano formalności wyjazdowe, ponieważ ważniejszy był sam fakt zasiedlania nowych terenów. Pomorze Środkowe, w tym także miasto Słupsk, pod wpływem migracji zostały zaludnione mieszkańcami z różnych województw: warszawskiego, poznańskiego, bydgoskiego, lubelskiego, kieleckiego. Duży udział w strukturze demograficznej miasta miała również ludność napływowa z zagranicy, a także autochtoni (tab. 1). Zaznaczyć należy, że najliczniejszą grupę, ponad połowę mieszkańców miasta (59,1%), stanowili osadnicy z terenu Polski. Ludność napływowa z zagranicy stanowiła w 1950 r. ok. 36% mieszkańców Słupska, z czego przesiedleńcy ze Związku Radzieckiego pochodzący głównie z ziem wchodzących do 1939 r. w skład Polski stanowili 34% ogólnej liczby mieszkańców.

Zasiedlanie ludnością napływową miasta spowodowało w początkowym okresie pewne problemy integracyjne. Wystąpiły np. różnice kulturowe, obyczajowe

Tab. 1. Ludność Słupska w 1950 r. według miejsca zamieszkania w 1939 r.

Wyszczególnienie		Ludność	
		liczba	odsetek (%)
Ludność ogółem		33 115	100,0
Ludność autochtoniczna		1 089	3,3
Ludność napływowa z terenu kraju razem:		19 574	59,1
w tym z województwa:	warszawskiego ^a	5 156	15,6
	łódzkiego ^b	1 539	4,6
	bydgoskiego	2 545	7,7
	kieleckiego	1 902	5,7
	lubelskiego	2 375	7,2
	poznańskiego	1 285	3,9
	białostockiego	1 744	5,3
	rzeszowskiego	815	2,4
	krakowskiego	828	2,5
	katowickiego	695	2,1
pozostałych województw		319	1,0
Repatrianci z ZSRR		11 425	34,5
Reemigranci		471	1,4
Ludność niewiadomego pochodzenia terytorialnego		556	1,7

Objaśnienia: ^a łącznie z m. st. Warszawa; ^b łącznie z m. Łodzią.

Źródło: L. Kosiński, *Pochodzenie terytorialne ludności Ziemi Zachodnich w 1950 r.* „Dokumentacja Geograficzna” 1960, z. 2, tab. 1. Obliczenia własne.

oraz społeczne. Ludność zamieszkująca miasto często mówiła inaczej, inaczej się ubierała, miała inny styl życia, odmiennie reagowała na różne sytuacje, w tym także na tle religijnym oraz reprezentowała różny poziom kultury. Na Ziemiach Zachodnich nastąpiło więc zderzenie odmiennych kultur i psychik (Welzandt 1970: 214–218). Mieszkańcy tworzyli swoisty tygiel różnych kultur i religii.

Nawyki, poglądy polityczne, przyzwyczajenia oraz tradycje przejmowała także od swych rodziców młodzież, która urodziła się już w Słupsku. Zjawisko to nie było obojętne również w zakresie kształtowania się przekonań religijnych i kulturowania obyczajowości katolickiej. Brak aktywności społeczności miejskiej w tym kierunku wynikał z braku osobistych więzi. Nowe znajomości oraz przyjaźnie, niezależnie od regionalnego pochodzenia, zawierano dopiero z upływem czasu. Przyczynił się do tego, obok zakładów pracy, szkół, placówek kulturalnych, również kościół, do którego mimo nie zawsze sprzyjających okoliczności, garnęli się wierni (Welzandt 1970: 214–218).

Kościół nie tylko integrował ludność ze sobą, ale również pomagał osiedlić się społeczności przybywającej z Kresów Wschodnich. Zaznaczyć należy, że dość często osadnicy ze Wschodu przybywali w grupach parafialnych wraz ze swymi duszpasterzami i wyposażeniem kościołów (Banaszak 1992: 73).

Pierwszym kapłanem, który przybył do Słupska, był powracający z obozu niemieckiego ksiądz Jan Zieja (*Kronika parafialna parafii p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego...* 1995:1). Dzięki wielkiemu zaangażowaniu i pomysłowości dotarł on do starosty powiatowego Kazimierza Łaćwika, który przekazał mu kościół pw. św. Ottona i plebanię. Zaznaczyć należy, że wnętrze świątyni było zniszczone i pozbawione wszelkich ozdób. Także plebania była zaniedbana i zdewastowana. Ksiądz J. Zieja z wielką gorliwością i oddaniem przystąpił do wcielania swojego planu – budowania pierwszej na terenie Słupska powojennej wzorcowej parafii katolickiej, opartej m.in. na życiu w prawdzie, pracy, pięknie i miłości. We wrześniu 1945 r. polski administrator apostolski w Gorzowie Wielkopolskim, posiadający misję kanoniczną oraz prawo mianowania proboszczów ks. dr E. Nowicki, mianował ks. J. Zięję proboszczem słupskiej parafii pw. św. Ottona (Machura 2007: 12–17). W 1947 r. siedzibę parafii przeniesiono do kościoła pw. św. Piotra. Po kilku miesiącach zmieniono tytuł kościoła na Najświętszego Serca Jezusa. Od tego czasu parafia zaczęła używać nazwy: Parafia św. Ottona przy kościele Najświętszego Serca Jezusowego (Machura 2007: 12–17). Ponownej zmiany tytułu parafii na Najświętszego Serca Jezusowego dokonano 2 października 1991 r.

Zaznaczyć należy, że kościół pw. św. Ottona wzniesiono w miejscu dawnego słowiańskiego grodziska (fot.1). Kamień węgielny pod budowę świątyni położony został 23 lipca 1872 r. przez ks. proboszcza Schönburna. Za patrona świątyni obrano św. Ottona, biskupa – misjonarza z Bambergu, który to przyczynił się do chrystianizacji Pomorza. Poświęcenie świątyni nastąpiło 11 grudnia 1873 r. Katolicka parafia przy kościele św. Ottona została kanonicznie erygowana dnia 25 maja 1889 r. W okresie międzywojennym, jako świątynia rzymskokatolicka, sprawowała funkcję kościoła parafialnego dla powiatu słupskiego. W 1938 r. parafia liczyła 1 170 wiernych. Ówczesna świątynia jest obecnie kościołem klasztornym, obok którego znajduje się kanonicznie erygowany klasztor Sióstr Ubogich Klarysek (Franciszekanek od Wierzyśkiej Adoracji), w którym odbywa się wieczysta adoracja Najświętszego Sakramentu.

Ku dobru duchowemu wiernych Słupska oraz okolicznych miejscowości, dekretem Administratora Apostolskiego ks. dr E. Nowickiego w dniu 1 czerwca 1946 r.

została wydzielona z parafii św. Ottona i erygowana kanonicznie parafia pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego. Parafialny kościół nosił to samo wezwanie (*Kronika parafialna parafii p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej ...* 1955: 3–4). Majątek parafii został określony w dekreście erekcyjnym. Należały do niego: kościół Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, kościół filialny św. Jacka z przyległymi nieruchomościami, plebania oraz budynki duszpasterskie (*Zarządzenie Administracji ...* 1948). Kościół Mariacki prawdopodobnie wybudowano w połowie XIV w. Pod budowę świątyni wytyczono odrębny plac, który znajdował się tuż obok głównego rynku. Jednakże od tamtego czasu zmieniło się najbliższe otoczenie świątyni. W przeszłości otoczona była cmentarzem oraz ciasno skupionymi kamieniczkami. Współcześnie plac kościelny wyznaczają budynki powstałe w latach 60. XX w. Świątynia charakteryzuje się masywną sylwetką (fot. 2). Jest to kościół składający się z trójnawowego i pięcioprzęsłowego korpusu, niższego oraz dwuprzęsłowego prezbiterium, zamkniętego pięcioma blokami dziesięcioboku i wieży na rzucie kwadratu od zachodu. Ściany murowane są z cegły o specyficznym dla budowli gotyckich wątku wedyjskim i polskim. Nad nawami bocznymi znajdują się attykowe szczyty ozdobione blendami. We wnętrzu kościoła znajduje się gwieździste sklepienie nawy głównej, które opiera się na ośmiobocznych filarach. Takie sklepienie występuje także w prezbiterium, zaś w nawach bocznych krzyżowo-żebrowe. Pierwotne wyposażenie kościoła z XIV–XV w. uległo zniszczeniu i zagrabieniu. Znaczne zmiany wnętrza nastąpiły także w XIX w. Dalsze szkody przyniósł również 1945 r. Do obecnych czasów zachowała się późnorennesansowa ambona z 1609 r. słupskiego rzeźbiarza Pawła Waltersdorfa (*Kronika parafialna parafii p.w. Najświętszej Maryi Panny ...*:1).

Terytorium nowo utworzonej parafii zostało ustalone dekretem erekcyjnym parafii NMP Królowej Różańca Świętego w Słupsku (*Zarządzenie Administracji ...* 1948). Parafia obejmowała południowo-zachodnią część miasta, a jej granice przebiegały wzdłuż koryta rzeki Słupi oraz torów kolejowych Słupsk-Ustka. Pozostała część Słupska wraz z ludnością katolicką pozostała w parafii św. Ottona (fot. 3).

Wzrastająca liczba ludności katolickiej w mieście oraz diecezjalnych miejscowościach wymusiła powstanie nowego kościoła. Celem ułatwienia wiernym udziału w życiu religijnym, dnia 1 lipca 1948 r. erygowano przy ul. Grottgera parafię pw. Świętej Rodziny i św. Judy Tadeusza. Nowo powstała placówka wydzielona została z parafii św. Ottona i obejmowała swym zasięgiem północno-zachodnią część

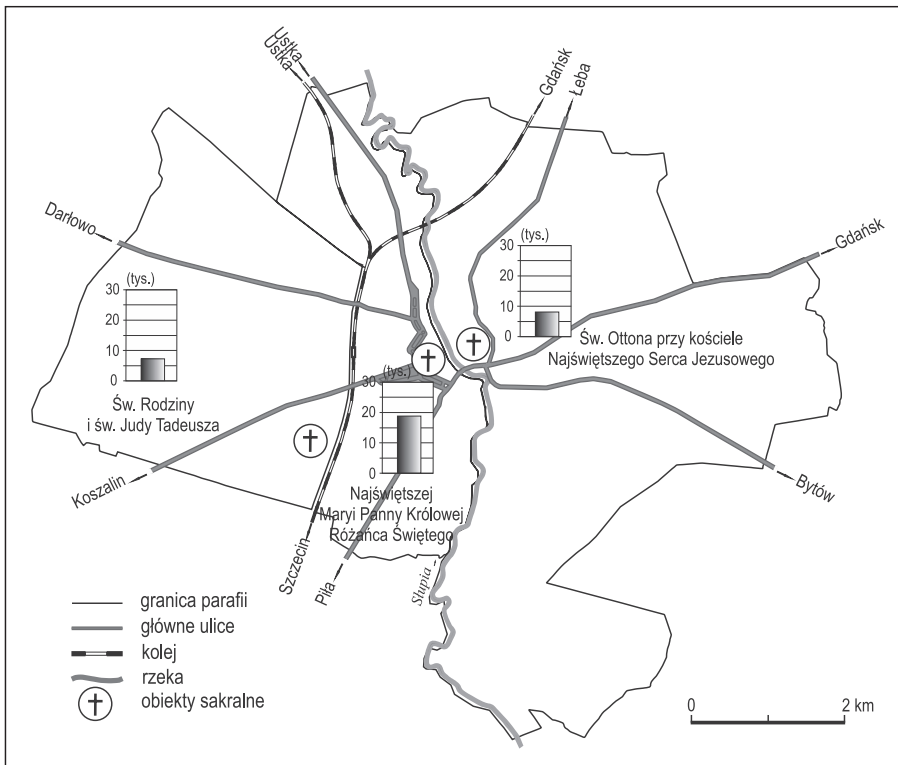

miasta. W pierwszych latach istnienia parafii do celów sakralnych zaadoptowano położoną przy lotnisku kaplicę ewangelicko-unijną (*Pismo do Miejskiej...*: 1948). Zaznaczyć należy, że od 1949 r. parafię objęli księża zakonnicy z Towarzystwa Salezjańskiego. Podjęto również starania o wyrażenie zgody na budowę nowego obiektu plebanijnego, a także kościoła. Starania te stopniowo zostały uwieńczone sukcesem, bowiem 30 lipca 1979 r. otrzymano zgodę na budowę domu zakonnego, a 14 stycznia 1988 r. uzyskano z Urzędu Miejskiego w Słupsku zezwolenie na budowę kościoła. Dzięki ogromnemu zaangażowaniu pełniących posługę duszpasterską księży i dużej ofiarności parafii w latach 1981–1985 wybudowany został dom zakonny, a następnie w latach 1988–1991 okazała świątynia (fot. 4). Kościół parafialny pod wezwaniem Świętej Rodziny i Judy Tadeusza w Słupsku jest świątynią jednoprzestrzenną, na planie prostokąta z osią główną usytuowaną wg dłuższego boku na linii wschód-zachód, z prezbiterium po stronie zachodniej. Fasadę świątyni rozczłonkowuje na całej jej szerokości portyk, zagłębiony w centrum, z romboidalnym oknem nad trzema portalami i dwuspadowym dachem, którego więźba widoczna jest we wnętrzu. Ramowa, żelbetonowa konstrukcja nośna dachu, filary, belki i dźwigary, stanowi dominujący element wnętrza świątyni, nadając mu charakter pseudobazylikowy.

Zaznaczyć należy, że w końcu 1959 r. na terenie Słupska istniały trzy parafie: pw. św. Ottona przy Kościele Najświętszego Serca Jezusowego, Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego oraz św. Rodziny i św. Judy Tadeusza. Skupiały one łącznie ok. 36 tys. wiernych (Grudniewska 2011) (ryc. 1), podczas gdy ogólna liczba mieszkańców prezentowanego ośrodka w 1960 r. wynosiła 53,9 tys. osób (Rydz i Zaleski 1992: 21–22).

Znaczącym wydarzeniem nie tylko dla katolików w Słupsku, ale dla całego Kościoła w Polsce, było skierowanie przez Konferencję Episkopatu Polski w 1970 r. do papieża telegramu z prośbą o stabilizację struktur Kościoła na Ziemiach Odzyskanych. Podstawowym warunkiem utworzenia nowej diecezji, o którą zabiegał Administrator Apostolski z Gorzowa Wielkopolskiego, był układ pokojowy między PRL a RFN, celem którego było ostateczne uznanie granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. Przyznać należy, że polskie władze państwowe i partyjne, które generalnie były przeciwko rozwojowi Kościoła Katolickiego w naszym kraju, w tym wypadku zadeklarowały normalizację stosunków między państwem a Kościołem. Po ratyfikacji układu pokojowego między PRL a RFN, papież Paweł VI bullą *Episcoporum Poloniae coetus* z 28 czerwca 1972 r. erygował nowe diecezje, w tym także koszalińsko-kołobrzeską (Bończa-Bystrzycki 2005).

Ryc. 1. Parafie rzymskokatolickie i liczba parafian w Słupsku w 1959 r.

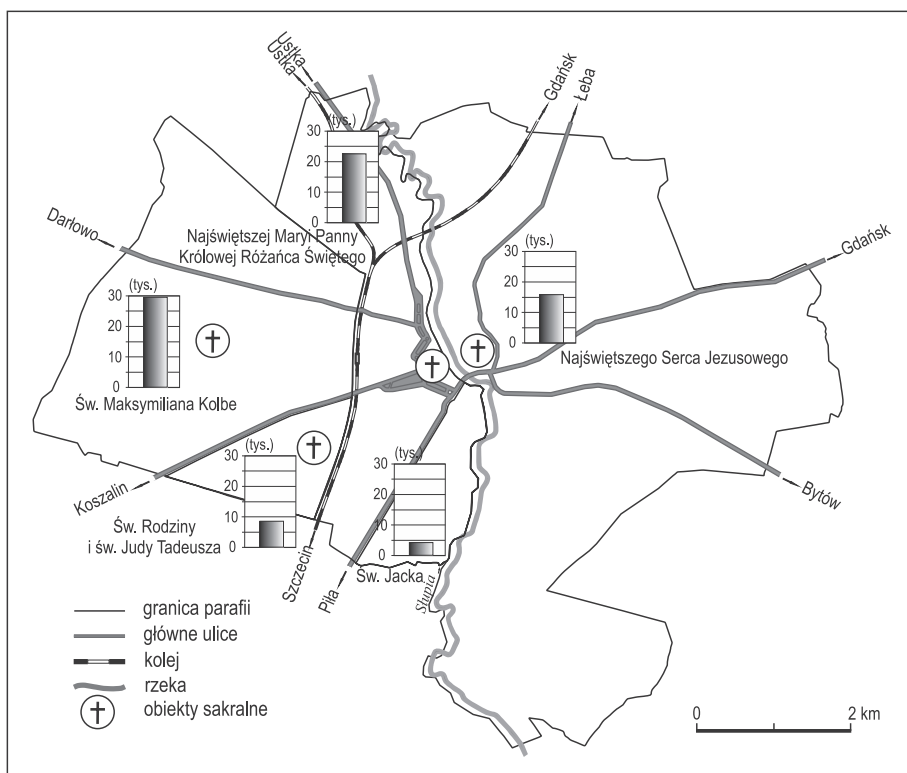
Źródło : opracowanie własne na podstawie *Schematyzmu diecezji gorzowskiej za rok 1959*, K. Grudniewska 2011.

W chwili ustanowienia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej zaczęła uwidaczniać się tendencja do dzielenia struktur diecezji na mniejsze jednostki. W tym celu powoływane były nowe parafie lub dokonywano korekt ich granic. Sytuacja taka wynikała z niestabilnej liczby mieszkańców związanej m.in. z intensywnym rozwojem Słupska, którego ludność w 1970 r. liczyła 68,9 tys. osób. Stworzenie gęstej sieci parafialnej miało ułatwić wiernym dostęp do Kościoła oraz poprawić relacje między duchownymi a wiernymi. Wzrastająca liczba ludności katolickiej w mieście była zatem powodem do czynienia przez urząd kościelny starań o zwiększenie przestrzeni sakralnej.

Celem ułatwienia wiernym udziału w życiu religijnym biskup Ignacy Jeż dekretem z dnia 16 kwietnia 1977 r. powołał do życia parafię pw. bł. Maksymiliana

Marii Kolbego, a pierwszym proboszczem mianował ks. Juliana Mizere. Nowa parafia powstała z podziału parafii Świętej Rodziny i św. Judy Tadeusza. Objęła swym zasięgiem ulice położone po zachodniej stronie ulicy Szczecińskiej do toru kolejowego Słupsk-Ustka na szybko rozwijającym się osiedlu Zatorze (ryc. 2). Tymczasowym kościołem parafii stał się kościół pw. św. Jacka (fot. 5). Kancelaria parafialna funkcjonowała w baraku na terenie budowy, o czym władze miasta oficjalnie poinformowane zostały pismem z dnia 2 lipca 1977 r. Nowo erygowana parafia liczyła ok. 17 tys. mieszkańców.

W dniu 26 czerwca 1977 r. na placu budowy odbyły się główne uroczystości z okazji pięciolecia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Podczas mszy świętej, której przewodniczył Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński, został poświęcony kamień węgielny pochodzący z Bazyliki św. Piotra w Rzymie. W kazaniu ks.

Ryc. 2. Parafie rzymskokatolickie i liczba parafian w Słupsku w 1987 r.

Źródło : *Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, 2004, s. 493–503. Opracowanie własne.

Prymas podkreślił, iż rozwój organizacji kościelnych na Ziemiach Zachodnich i Północnych, każdy nowy kościół, nowa parafia, nowe seminarium, służą polskiej racji stanu. W uroczystości uczestniczył także Franciszek Gajowniczek, były więzień niemieckiego obozu zagłady w Oświęcimiu, człowiek, za którego patron parafii bł. Maksymilian Maria Kolbe dobrowolnie oddał życie w bunkrze głodowym. W Eucharystii na placu budowy kościoła uczestniczyło ponad 45 tys. wiernych (Bulczak i Janusiak 2012: 46).

Kościół, którego budowę wspierała cała diecezja, zaprojektowano nowocześnie, dwupoziomowo, o łącznych wymiarach 78 m długości, 33 m szerokości i 15 m wysokości. Wieżę o wysokości 37 m zwieńczono krzyżem (5,5 m wysokości i 3,6 rozpiętość ramion). Dolny kościół przystosowany jest na 1500 osób, natomiast górny do 4000 osób. Prace budowlane rozpoczęto jeszcze w 1975 r.

Kolejną ważną uroczystością były obchody dziesięciolecia diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej. 27 czerwca 1982 r. na placu przed wznoszonym kościołem pw. bł. Maksymiliana Kolbego zgromadziło się ok. 50 tys. wiernych, by uczestniczyć w jubileuszowej mszy świętej, której przewodniczył kardynał Franciszek Macharski. Homilię wygłosił prymas Józef Glemp, który dokonał także aktu wmurowania, poświęconego wcześniej, kamienia węgielnego. Odczytano też telegram od Ojca Świętego Jana Pawła II. Uroczyste poświęcenie kościoła nastąpiło 22 grudnia 1985 r. Aktu poświęcenia dokonał biskup ordynariusz Ignacy Jeż. O radości, jaką mu sprawiła ta uroczystość, świadczy wpis w księdze pamiątkowej. Marzeniem ks. biskupa było stworzenie w diecezji kołobrzesczo-koszalińskiej szczególnych miejsc kultu jej patronów: sanktuarium św. Wojciecha w Koszalinie i sanktuarium św. Maksymiliana w Słupsku (Bulczak i Janusiak 2012: 51–58). W 1985 r. w kościele została umieszczona płaskorzeźba św. Maksymiliana wykonana przez Michała Kubiaka z Bydgoszczy.

Celem ułatwienia wiernym udziału w życiu religijnym, ordynariusz koszaliński bp. Ignacy Jeż w dniu 14 czerwca 1981 r. wydał dekret erygujący kolejną rzymskokatolicką parafię w Słupsku, pw. św. Jacka. Nowa parafia powstała z dotychczasowej wikarii parafialnej, kanonicznie przynależnej do parafii pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Różańca Świętego. Objęła ulice: Buczka, Prosta, Rybacką, Rynek Rybacki, Słoneczną, J. Słowackiego, K. Szymanowskiego, Zamkową i Zieloną (*Dekret erekcyjny...* 1981). Parafia Mariacka była zbyt duża liczebnie. Jej wierni prawie nie znali się ze sobą, właściwie pozostawali anonimowi. Trudno było mówić o wspólnocie wiernych autentycznie zaangażowanych w życie religijne. Powstanie mniejszych parafii miało temu zapobiec i przyczynić się do poprawy

relacji wewnątrz wspólnoty, wzajemnego wspierania parafian, przychodzenia sobie nawzajem z pomocą i organizowania akcji służących rozwojowi parafii.

Najstarsza wzmianka o kościele św. Jacka pochodzi z 1278 r. Tego bowiem roku książę gdański Mściwój II nadał dominikanom z Gdańska plac w Słupsku na założenie klasztoru i kościoła. Klasztor należał do prowincji dominikanów. Pierwszy drewniany kościół znajdował się w obrębie murów miasta. Na jego miejscu w drugiej połowie XV w. została wybudowana obecna murowana świątynia (fot. 5). W latach 1769–1811 służyła ona jako miejsce modlitwy uczniom słupskiej szkoły kadetów. W 1875 r. obiekt uległ gruntownej przebudowie, natomiast po pożarze w 1892 r. nastąpiły dalsze zmiany w jego wyglądzie. W 1902 r. stał się posiadłością miejscowej parafii luterańskiej (Machura 2006: 48–53). W czasie I wojny światowej świątynia uległa tylko niewielkim uszkodzeniom. W 1946 r. z inicjatywy ks. J. Ziei dokonano odnowienia kościoła. Sukcesywnie, gdy parafia istniała jeszcze jako wikaria parafialna Kościoła Mariackiego, został on przystosowany do sprawowania liturgii. Po Soborze watykańskim II wnętrze kościoła zostało urządzone według wymogów odnowionej liturgii (*Kronika parafialna parafii pw. św. Jacka*, 1981: 3).

Podkreślić należy, że parafia św. Jacka aktywnie uczestniczy w różnych przejawach życia religijno-kulturowego, m.in. od 1982 r. nieprzerwanie organizowane są tu koncerty muzyki organowej i kameralnej.

Zabytkowy wystrój kościoła stanowi późnorenesansowy ołtarz główny pochodzący z 1602 r., który przedstawia „Ukrzyżowanie” oraz kłęczących donatorów – Jana Fryderyka i jego małżonkę, księżną Erdmutę. Świątynię zdobią także barokowe epitafia: księżnej Anny Gryfitki i jej syna księcia Ernesta Bogusława de Croy z 1681 r. Dodatkowo w świątyni znajduje się późnorenesansowa pochodząca z XVII w. ambona z obrazami przedstawiającymi czterech ewangelistów na korpusie. W podziemiach kościoła umieszczono cynowe sarkofagi księżnej Anny Gryfitki z 1663 r. i jej syna Ernesta Bogusława de Croy z 1681 r. (*Kronika parafialna parafii pw. św. Jacka*, 1981: 7–9).

W kościele wmurowano tablice poświęcone ofiarom z okresu II wojny światowej, upamiętniające zesłanych na Sybir w latach 40. ubiegłego wieku oraz żołnierzy polskich poległym na frontach II wojny światowej.

W latach 1945–1987 na skutek zakładania nowych parafii katolickich w przestrzeni sakralnej Słupska funkcjonowało pięć placówek tego typu (ryc. 2). Do parafii św. Ottona należały również wsie: Głobino, Krępa, Kusowo, Redzikowo i Siemianice, zaś do parafii NMP Królowej Różańca Świętego – Włynkowo

Fot. 1. Kościół pw. św. Ottona
w Słupsku (fot. K. Grudniewska)

Fot. 2. Kościół pw. Najświętszej Maryi Panny
Królowej Różańca Świętego w Słupsku
(fot. E. Rydz)

Fot. 5. Kościół pw. św. Jacka
w Słupsku (fot. I. Tylman)

Fot. 3. Kościół pw. Najświętszego
Serca Jezusowego w Słupsku
(fot. E. Rydz)

Fot. 4. Kościół pw. Świętej Rodziny i św. Judy
Tadeusza w Słupsku (fot. I. Jazewicz)

Fot. 6. Kościół pw. św. Maksymiliana Kolbego w Słupsku (fot. K. Grudniewska)

Fot. 9. Kościół pw. św. Faustyny Kowalskiej w Słupsku (fot. I. Jażewicz)

Fot. 7. Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny w Słupsku (fot. E. Rydz)

Fot. 10. Ordynariat Polowy WP – kościół pw. św. Pawła Apostoła w Słupsku (fot. K. Grudniewska)

Fot. 8. Kościół pw. św. Jana Kantego w Słupsku (fot. K. Grudniewska)

i Włynkówko. Były to na ogół miejscowości oddalone do 7 km od granic Słupska. Zwiększenie liczby parafii w mieście miało zbliżyć księży do wiernych, a tym samym zapewnić wiernym wypełnianie obowiązków religijnych. Na uwagę zasługuje fakt, że w latach 1975–1987 na skutek rozwoju społeczno-gospodarczego miasta bardzo wyraźnie wzrastała liczba parafian, osiągając w 1987 r. ok. 81 tys. osób. Zdecydowanie największą, uwzględniając liczbę wiernych, była parafia pw. św. Maksymiliana Kolbego (29 577 parafian), usytuowana na nowym osiedlu Sobieskiego, a następnie parafie: Najświętszej Maryi Panny, obejmująca swym zasięgiem osiedla Stare Miasto i Bałtyckie, (22 300 parafian) oraz Najświętszego Serca Jezusowego (16 000 parafian), na osiedlach Ryczewo, Słowińskie oraz Westerplatte (Grudniewska 2011).

Zaznaczyć należy, że parafia św. Maksymiliana Kolbego również obecnie jest największa w mieście (fot. 6). Z początkiem września 1992 r. ks. Jan Rataj powołał przy niej Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. św. Marka. Była to druga tego typu szkoła w diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej. W 2002 r. utworzono pierwszą klasę gimnazjalną, zaś dotychczasową nazwę zmieniono na Zespół Szkół Katolickich im. św. Marka (Bulczak i Janusiak 2012: 57–58). W szkole działają prężnie kółka zainteresowań: poetyckie, plastyczne, muzyczne, kawiarenka literacka, które nie tylko sprzyjają rozwojowi uczniów i są pomysłem na dobre zagospodarowanie wolnego czasu, ale też pomagają w przygotowaniu młodzieży do udziału w licznych konkursach czy olimpiadach.

3. Rozwój sieci parafialnej Słupska po 1988 r.

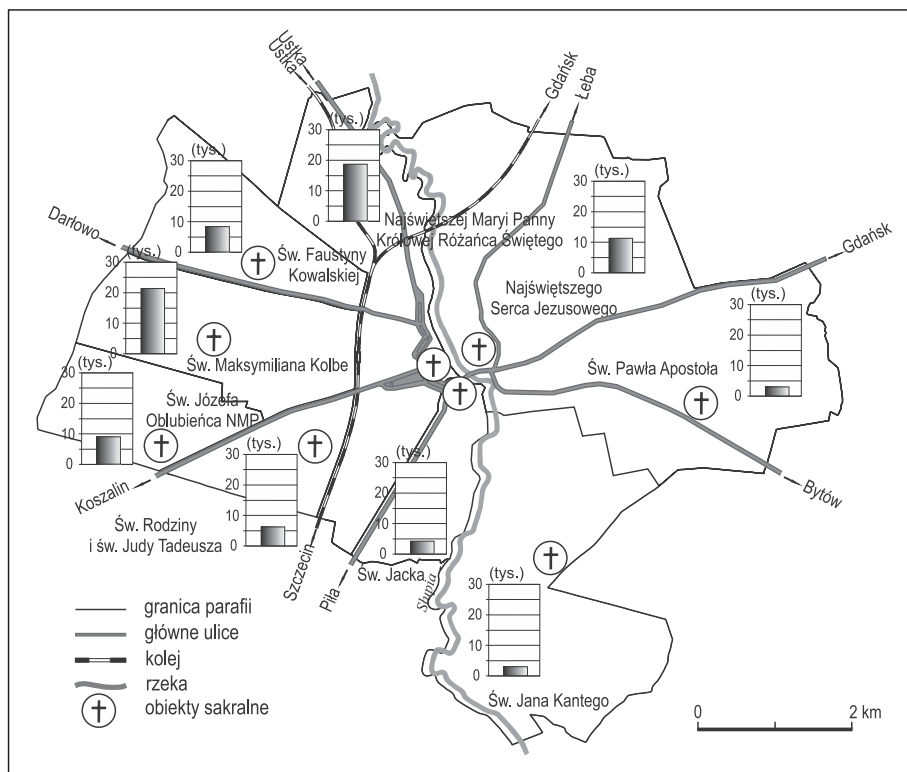
Normalizacja stosunków pomiędzy Kościołem Rzymskokatolickim a państwem, jaka nastąpiła po 1989 r., stworzyła nowe możliwości współpracy, w tym także w zakresie powoływania parafii na terenie miasta, częściowo wcześniej planowanych. Kolejnym czynnikiem, który przemawiał za ustanowieniem nowych placówek była rosnąca liczba mieszkańców Słupska, w latach 1980–1998 zwiększyła się ona o ponad 16. tys. osób. Mając na uwadze fakt, iż gęstość parafii winna odpowiadać rozmieszczeniu wiernych, władze diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej czyniły starania o uzyskanie zezwolenia na powstanie nowych parafii (Jażewicz 2011: 254–262).

W przypadku Słupska, rozrastające się wielkopłytkowe osiedla mieszkaniowe w zachodniej części miasta powodowały, że kościół pw. św. Maksymiliana Kolbego, zbudowany jako pierwszy po wojnie na Pomorzu Środkowym, nie mógł

pomieścić wszystkich wiernych chcących uczestniczyć we mszach świętych. Wobec takiej sytuacji ks. bp. Ignacy Jeż postanowił wydzielić nową parafię. Erygował ją 23 marca 1990 r. Powstała ona z podziału parafii pw. Maksymiliana Kolbego i objęła jej południowo-zachodnią część (ryc. 3). Proboszczem został ksiądz Władysław Stec-Sala, który uprzednio pracował jako wikariusz w parafii św. Maksymiliana. Ksiądz proboszcz wystąpił z propozycją, aby patronem nowej parafii został św. Józef Oblubieniec Najświętszej Maryi Panny. Biskup ordynariusz, mając świadomość wielkości tej postaci, przystał na tę propozycję.

W czerwcu 1990 r. wierni udali się po raz pierwszy na Jasną Górę oraz do sanktuarium św. Józefa w Kaliszu, żeby móc wypraszać łaski potrzebne dla tworzącej się parafii. Tymczasem na placu przykościelnym bardzo szybko wybudowano

Ryc. 3. Podział terytorialny Słupska na parafie rzymskokatolickie i liczba parafian w 2010 r.

Źródło : Sprawozdania duszpasterskie parafii w 2011 r., K. Grudniewska 2011 r. Opracowanie własne.

polową kaplicę, którą 15 września tegoż roku poświęcił ks. biskup Tadeusz Werno. W czerwcu 1992 r. ówczesny ordynariusz koszalińsko-kołobrzeski, ks. biskup Czesław Domin dokonał poświęcenia placu pod przyszłą świątynię oraz dom parafialny. Od tego momentu rozpoczęła się budowa kościoła. Parafianie od razu zaangażowali się w to dzieło. W kolejnych latach, dzięki ich ofiarności wspomaganej ofiarami ze 140 innych parafii z całego kraju i zagranicy, wznosił się coraz bardziej okazały Dom Boży (fot. 7).

Świątynia została wzniesiona na mocnej duchowej podstawie – dwóch kamieniach węgielnych. Pierwszy pochodzi spod Bazyliki św. Piotra w Rzymie i poświęcił go Ojciec Święty Jan Paweł II, zaś drugi został przywieziony z bazyliki św. Józefa w Nazarecie. Jesienią 1992 r. ks. bp. Ignacy Jeż poświęcił fundamenty powstającego kościoła. W dniach 6–7 marca 1994 r. ks. bp. Czesław Domin przeprowadził pierwszą wizytację parafii, natomiast 15 listopada 1995 r. ks. bp. Paweł Cieślak poświęcił mury nowego kościoła. Z dużym zaangażowaniem parafianie przygotowywali się do konsekracji świątyni. Zbiegła się ona z wejściem Kościoła w trzecie tysiąclecie. Dokonał jej 23 czerwca 2001 r. ks. bp. Marian Gołębiowski. Konsekracja zakończyła jedenastoletni okres tworzenia parafii (Szarek 2002: 12–15).

Mając na uwadze fakt, że gęstość parafii powinna odpowiadać rozmieszczeniu wiernych, władze diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej podjęły decyzję o ustanowieniu w południowo-wschodniej części Słupska kolejnej parafii. Nowa placówka została erygowana przez biskupa Ignacego Jeża 1 września 1991 r. i wyodrębniona z najstarszej parafii w mieście, pw. Najświętszego Serca Jezusowego. Parafia kanonicznie obejmowała również dwie miejscowości: Krępa (oddalona ok. 4 km) i Płaszewko (5 km). W czasie tworzenia parafii zdecydowano, że patronem świątyni zostanie św. Jan Kanty, który jest również patronem studentów i dzieci. Z myślą o mieszkańcach Domu Pomocy Społecznej „Leśna Oaza”, znajdującego się przy ulicy Leśnej, a także studentach ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, ks. proboszcz parafii Najświętszego Serca Jezusowego dostosował starą stodołę na potrzeby kultu religijnego i urządził w niej kaplicę. Na początku działalności parafii św. Jana Kantego odbywała się w niej tylko jedna msza święta w niedzielę, bowiem większość parafian była przywiązana do swoje poprzedniej świątyni. Sytuacja ta zmusiła księży do większego zaangażowania się w tworzenie nowej wspólnoty parafialnej (*W sercu i na ustach...* 2009: 4).

Od samego początku parafia była miejscem budowy. W ciągu kilku lat wybudowano plebanię oraz biuro parafialne, rozbudowano samą świątynię, którą

wydłużono w kierunku zachodnim. Swoistego uroku i klimatu nadaje świątyni jej osobliwy wystrój wnętrza, który sprzyja atmosferze skupienia oraz przeżywania wartości religijnych. Nie bez przyczyny kościół kojarzy się ze stajenką betlejemską (fot. 8). W marcu 1994 r. biskup Czesław Domin dokonał wizytacji kanonicznej parafii. W tym czasie wzrosła także liczba nabożeństw niedzielnych do czterech, a dwa obiekty: Schronisko dla Mężczyzn Towarzystwa Pomocy im. św. Brata Alberta i Dom Pomocy Społecznej „Leśna Oaza” zostały objęte opieką duszpasterską

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na osiedlu Batorego, a tym samym wyraźny wzrost liczby jego mieszkańców, sprzyjał ustanowieniu także tutaj nowej parafii (tab. 2). Przeważnie dekretem ordynariusza diecezji Czesława Domina z dnia 10 sierpnia 1993 r. została erygowana parafia pw. bł. Faustyny Kowalskiej (od 2000 r. św. Faustyny Kowalskiej). Powstała ona z podziału parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego i objęła swoim zasięgiem terytorium, którego granice przebiegają wzdłuż torów kolejowych na trasie Słupsk-Ustka, poczynając od ul. 3 Maja (ryc. 3). Teren pod budowę kościoła i budynków towarzyszących wytyczono na działce przy ulicy Konarskiego. Istotnym wydarzeniem w historii parafii było poświęcenie 15 września 1993 r. obrazu Jezusa Miłosiernego ofiarowanego przez rodzinę tejże wspólnoty. W dniu 24 kwietnia 1994 r. ks. bp. Czesław Domin poświęcił teren pod budowę kościoła. Z każdym nowym rokiem

Tab. 2. Liczba ludności i gęstość zaludnienia Słupska w układzie osiedli w 2010 r.

Nazwa osiedla	Powierzchnia [km ²]	Liczba ludności		Gęstość zaludnienia [os./km ²]
		liczba	odsetek [%]	
Akademickie	8,22	5 992	6,3	729,0
Bałtyckie	3,02	467	0,5	154,6
Batorego	3,02	6 898	7,2	2 283,4
Nadrzeczce	2,78	2 4420	2,5	870,5
Niepodległości	3,83	18 918	19,8	4 939,4
Piastów	1,79	6 987	7,3	3 903,4
Ryczewo	2,90	1 009	1,1	347,9
Słowiańskie	8,84	3 181	3,3	359,8
Sobieskiego	3,44	16 079	16,9	4 674,1
Stare Miasto	3,49	29 187	30,6	8 362,5
Westerplatte	1,82	4 209	4,4	2 312,5
Ogółem:	43,15	95 343	100,0	2 209,6

Źródło : dane na podstawie materiałów uzyskanych w Wydziale Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Słupsku na dzień 30.08.2010, K. Grudniewska 2011. Obliczenia własne.

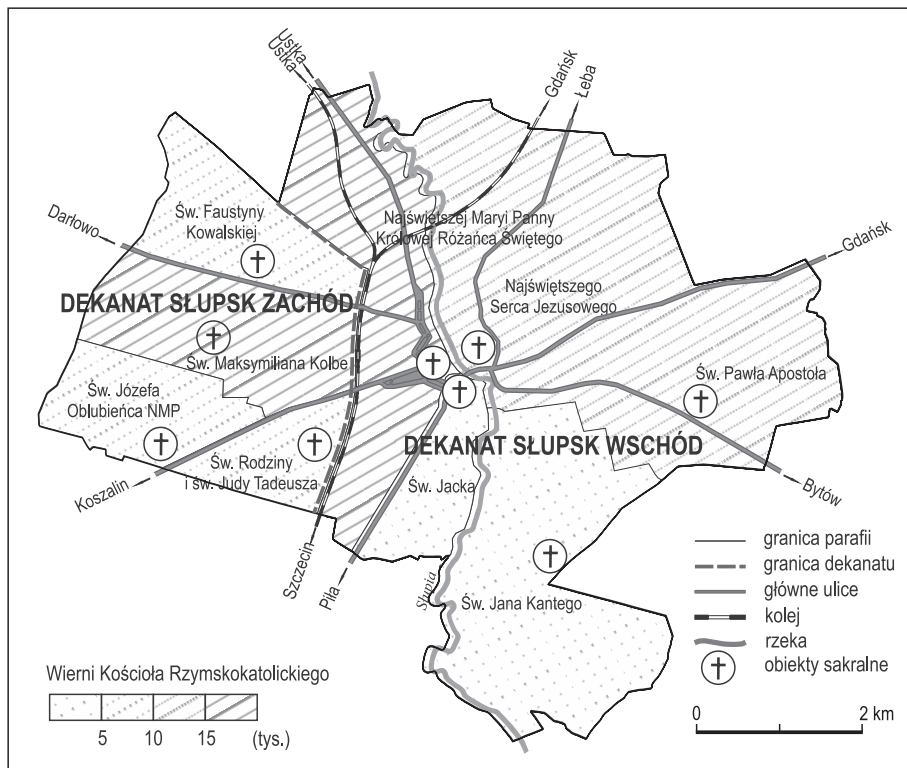
parafianie coraz bardziej angażowali się w budowę świątyni oraz tworzenie parafii. Od kwietnia 2000 r. msze św. odprawiane już były w nowym kościele (fot. 9). 5 października 2007 r. obraz przedstawiający patronkę świątyni, tabernakulum oraz krzyż poświęcił ks. biskup Ignacy Jeż, w sierpniu 2008 r. ustawiono nowy ołtarz, zaś pod witrażem św. Faustyny umieszczono figurę św. Antoniego, natomiast 15 sierpnia 2009 r. postawiono figurę św. O. Pio (*Kroniki parafialne parafii pw. św. Faustyny Kowalskiej 1993-200*).

Omawiając zmiany przestrzeni sakralnej Słupska należy zwrócić uwagę na fakt, iż 16 czerwca 1995 r. została ustanowiona na terenie miasta parafia garnizonowa pw. św. Pawła Apostoła, którą erygował biskup połowy Sławoj Leszek Głódź. Na potrzeby kultu została wykorzystana dawna stołówka żołnierska, która stała się kaplicą garnizonową. W grudniu 2000 r. kaplicę przeniesiono do nowych, zaadaptowanych do celów duszpasterskich pomieszczeń powojkowych (fot. 10). Po ustanowieniu w 2009 r. w Redzikowie samodzielnej parafii wojskowej, parafia św. Pawła obejmuje tylko garnizon w samym mieście, w tym: 7 Brygadę Obrony Wybrzeża, Klub Garnizonowy Słupsk, Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa”, a także mieszkańców ulic: Bohaterów Westerplatte, Kosynierów Gdyńskich, Hubalczyków, Górna, Grodzka i Kasprowicza (Grudniewska 2011).

3.1. Podział na dekanaty

Dla lepszego oraz skuteczniejszego działania diecezji tworzy się dekanaty. Według Encyklopedii Katolickiej (1989:1114) dekanat to jednostka terytorialna w granicach diecezji, obejmująca własnym zasięgiem kilka parafii, pozostająca pod przewodnictwem dziekana. Można zatem przyjąć, że dekanat sprawuje funkcję pośrednika między diecezją a parafią.

Z przeprowadzonych badań wynika, że podział Słupska na dekanaty nie zawsze był taki jak współcześnie (ryc. 4). W dniu 28 czerwca 1972 r., tj. w czasie erygowania diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, utworzono 14 dekanatów. W obrębie Słupska powstały dwa: dekanat Słupsk Północ oraz dekanat Słupsk Południe. Do dekanatu Słupsk Północ należały wówczas dwie parafie: pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego i pw. św. Ottona, zaś do dekanatu Słupsk Południe – parafia pw. Świętej Rodziny i Judy Tadeusza. Rok później 23 stycznia 1973 r. biskup Ignacy Jeż dokonał nowego podziału diecezji na 16 dekanatów. Doprowadził również do scalenia dwóch dekanatów słupskich.

Ryc. 4. Podział Słupska na dekanaty w 2010 r.

Źródło : opracowanie na podstawie sprawozdań duszpasterskich za rok 2010, K. Grudniewska 2011.

Po ustanowieniu nowych granic diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 25 marca 1992 r. biskup Czesław Domin dokonał ponownego podziału diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, tym razem na 23 dekanaty. W Słupsku przywrócono podział z 1972 r., dzieląc przestrzeń sakralną miasta na dwa dekanaty: Słupsk Północ oraz Słupsk Południe. W 1996 r., na początku swojej posługi w diecezji, biskup Marian Gołębiowski połączył dekanaty słupskie w jeden dekanat Słupsk, w którego skład weszło osiem istniejących na terenie miasta parafii. Ten sam biskup 1 stycznia 1999 r. dokonał do dziś obowiązującego podziału dekanalnego miasta, ustanawiając dekanaty Słupsk Wschód oraz Słupsk Zachód (ryc. 4). W skład dekanatu Wschód wchodzi osiem kościołów parafialnych: cztery na terenie Słupska i cztery z okolicznych miejscowości (Jezierzyc, Włynkówka, Siemianic, Wieszyna).

Największa pod względem liczby wiernych jest parafia pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, licząca ok. 19 tys. osób. Najmniejszą zaś parafia pw. św. Józefa Rzemieślnika w Siemianicach.

Dekanat Słupsk Zachód obejmuje swym zasięgiem siedem parafii: cztery miejskie oraz trzy z pobliskich miejscowości: Kobylnicy, Kwakowa i Sycewic. Zdecydowanie największą, jest parafia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego, na terenie której w 2010 r. zamieszkiwało ok. 20 tys. osób.

Aktualna struktura Kościoła Rzymskokatolickiego w Słupsku jest rezultatem procesu, kształtowanego przez zmiany zachodzące w administracji kościelnej. Ostatnie ustanowienie parafii macierzystej na terenie omawianego ośrodka miejskiego miało miejsce w 1995 r., od tego momentu nastąpiło zahamowanie rozwoju sieci parafialnej. W 2010 r. na terenie Słupska istniało dziewięć parafii, w tym jedna wojskowa, które posiadały swoje kościoły w granicach administracyjnych miasta. Budowa nowych świątyń przyczyniła się przede wszystkim do zagęszczenia parafii w mieście, a tym samym zmniejszenia powierzchni już istniejących. Do największych pod względem liczby ludności i wiernych należą parafie: pw. św. Maksymiliana Kolbego obejmująca osiedle Sobieskiego i Niepodległości oraz pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, położona w granicach osiedli Stare Miasto i Bałtyckie (tab. 3).

Obecnie w Słupsku znajduje się 9 katolickich kościołów parafialnych. W zdecydowanej większości są to świątynie diecezjalne, w jednej działalność duszpasterską prowadzą salezjanie, a jedna jest parafią wojskową (tab. 3).

Ważnym problemem prezentacji przestrzeni sakralnej jest przedstawienie podziału parafii i kościołów ze względu na *patrocinium*, czyli wezwanie, nadanie kościołowi imienia, które połączone jest z obrzędem poświęcenia (konsekracji). Każdy Dom Boży powinien mieć swój tytuł. W kanonie 1217 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* (1984) czytamy: *Każdy kościół powinien mieć swój tytuł, który nie może być zmieniany po dokonaniu poświęcenia kościoła*. A Witkowska (1999: 57) podzieliła *patrocinia* kościelne na pięć grup: trynitarne, chrystologiczne, anielskie, maryjne oraz hagiograficzne. Kościoły słupskie posiadają różne *patrocinia*. Najliczniejszą grupę stanowią wezwania hagiograficzne, czyli związane z osobami uznanymi przez kościół za święte. Takie tytuły posiada aż 7 świątyń. Najmniej licznie reprezentowane są w Słupsku kościoły chrystologiczne związane osobowo lub dogmatycznie z Chrystusem oraz maryjne (tab. 4). Brak jest natomiast świątyń posiadających wezwania trynitarne, które wspominają Trójcę Świętą bądź przymioty Boże oraz anielskie – przywołujące Aniołów Stróżów.

Tab. 3. Osiedla miejskie w granicach dekanatu Słupsk Wschód i Słupsk Zachód w 2010 r.

Parafia	Data erygowania parafii	Dekanat	Typ parafii	Główne osiedla przypisane parafii
Najświętszego Serca Pana Jezusa	25.05.1889 jako parafia p.w. św. Ottona, od 2.10.1991 zmiana nazwy na obecną	Słupsk Wschód	diecezjalna	Rydzewo Słowiańskie Westerplatte
Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego	1.06.1946	Słupsk Wschód	diecezjalna	Bałtyckie Stare Miasto
Świętej Rodziny i Św. Judy Tadeusza	1.07.1948	Słupsk Zachód	zakonna (Salezjanie)	Piastów
Św. Maksymiliana Marii Kolbe	16.04.1977	Słupsk Zachód	diecezjalna	Sobieskiego
Św. Jacka	24.06.1981	Słupsk Wschód	diecezjalna	Nadrzecze
Św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny	23.03.1990	Słupsk Zachód	diecezjalna	Niepodległości
Św. Jana Kantego	1.09.1991	Słupsk Wschód	diecezjalna	Akademickie
Św. Faustyny Kowalskiej	10.08.1993	Słupsk Zachód	diecezjalna	Batorego
Św. Pawła Apostoła	16.06.1995	–	wojskowa	Westerplatte Stare Miasto

Źródło: *Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 2004*, s. 195–200, „Koszalińsko-Koło-brzeskie Wiadomości Diecezjalne”, 2005, z. 4–6, s. 10–11, K. Grudniewska, 2011.

Tab. 4. Typologia tytułów kościołów parafialnych w Słupsku w 2010 r.

Chrystologiczne	Maryjne	Hagiograficzne
Najświętszego Serca Pana Jezusa	Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego	Św. Jacka
		Św. Jana Kantego
		Św. Maksymiliana Marii Kolbego
		Św. Faustyny Kowalskiej
		Św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny
		Świętej Rodziny i Judy Tadeusza
		Św. Pawła Apostoła

Źródło: zestawienie i opracowanie na podstawie własnych badań.

Najstarszy, a zarazem posiadający najwyższą wartość historyczną i artystyczną kościół w Słupsku, zlokalizowany jest w centrum miasta. Analizując zaś rozmieszczenie kościołów, które powstały po II wojnie światowej, można wnioskować, że władze kościelne przykładały bardzo dużą wagę do tego, aby świątynie powstawały na nowych osiedlach mieszkaniowych. Nowo powstałe kościoły wzniesione są w stylu nowoczesnym, nie stanowią zatem wybitnych dzieł sztuki architektonicznej, niemniej jednak wyróżniają się ciekawą sylwetką, funkcjonalnością i są bezsprzecznie ozdobą miasta.

4. Podsumowanie

Z badań, jakie przeprowadzono, wynika, że do zmiany właścicieli obiektów religijnych po II wojnie światowej w Słupsku zasadniczo przyczyniły się uwarunkowania historyczne. Zasiedlenie Ziemi Północno-Zachodnich spowodowało dominację na tym terenie wyznania rzymskokatolickiego, co miało istotny wpływ na nową organizację sieci parafialnej Słupska.

Podkreślić również należy, że na kształtowanie przestrzeni sakralnej Słupska w dużym stopniu wpłynął rozwój katolickiej sieci parafialnej oraz czynniki demograficzne, przede wszystkim wzrost liczby mieszkańców miasta. Władze kościelne przywiązywały szczególną wagę do tego, aby obiekty sakralne powstawały na nowych osiedlach. Najbardziej dynamiczny rozwój przestrzeni sakralnej w Słupsku miał miejsce w czasie intensywnego rozwoju demograficznego miasta oraz w pierwszych latach po upadku komunizmu w Polsce. Do 1989 r. na terytorium Słupska zlokalizowanych było pięć parafii, w tym tylko jedna posiadająca nowy kościół. Natomiast w latach 1990–1995 erygowano cztery parafie, w tym jedną wojskową. Najwyższą wartość artystyczną posiadają budowle sakralne usytuowane na Starym Mieście. Natomiast kościoły wzniesione w latach powojennych nie stanowią już wybitnych dzieł sztuki architektonicznej, jednakże wyróżniają się ciekawą sylwetką i funkcjonalnością. Obecne rozmieszczenie kościołów rzymskokatolickich w przestrzeni miasta zapewnia dobrą dostępność osobom wierzącym w zakresie zaspokajania ich potrzeb duchowych.

Literatura

Źródła

- Dekret erekcyjny z dnia 24 czerwca 1981*, Archiwum parafii św. Jacka w Słupsku
Kronika parafialna parafii p.w. Najświętszej Maryi Panny Królowej Różańca Świętego, roczniki 1955-1995, Archiwum parafii NMP Królowej Różańca Świętego w Słupsku.
- Kronika parafialna parafii pw. św. Jacka*, 1981, Archiwum parafii św. Jacka w Słupsku
Kroniki parafialne parafii pw. św. Faustyny Kowalskiej z lat 1993–2009, Archiwum parafii św. Faustyny Kowalskiej w Słupsku.
- Pismo do Miejskiej Rady Narodowej z dnia 29 października 1948 r.*, APR Słupsk.
- Schematyzm diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, 2004.
- Zarządzenie Administracji Apostolskiej Kamieńskiej, Lubuskiej i Prałatury Piłskiej*, nr 7, 8 lipiec-sierpień 1948 r., IV.

Opracowania

- Banaszak M., 1992, *Historia Kościoła Katolickiego*, t. IV, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa.
- Bończa-Bystrzycki L., 1998, *Zarys dziejów Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim w granicach diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, „Wiadomości Diecezjalne”, nr 5–6.
- Bończa-Bystrzycki L., 2005, *Historia diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej 1972–2005*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, nr 10.
- Bulczak H., Janusiak J., 2012, *Kościół naszym domem czyli 40 lat diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, 35 lat parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Słupsku*, Słupsk.
- Encyklopedia katolicka*, 1989, R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz (red.), t. III, TN KUL, Lublin.
- Grudniewska K., 2011, *Kształtowanie się przestrzeni sakralnej Słupska po 1945 r.*, (praca mgr), Archiwum Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Turystyki Instytutu Geografii i Studiów Regionalnych w Słupsku
- Jackowski A., 2003, *Święta przestrzeń świata. Podstawy geografii religii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Jażewicz I., 2011, *Przestrzeń sakralna Koszalina po II wojnie światowej i tendencje zmian*, „Peregrinus Cracoviensis”, z. 22, s. 254–262.
- Jeż I., 1977, *Szkic historyczny przynależności terytorium diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej*, *Koszalińsko-Kołobrzeskie*, „Wiadomości Diecezjalne”, nr 5–6.

- Kodeks Prawa Kanonicznego, 1984, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Wydawnictwo Pallotinum.
- Liszewski S., 1995, *Przestrzeń turystyczna*, „Turyzm” 1995, z. 2.
- Łoboda J., 2005, *Miasta a religia. Niektóre aspekty przestrzenne*, [w:] B. Domański, S. Skiba (red.), *Geografia i Sacrum. Profesorowi Antoniemu Jackowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, t. 2, Kraków.
- Machura Z., 2006, *Dzieje Kościoła Zamkowego w Słupsku*, Wydawnictwo Muzeum Pomorza Środkowego, Słupsk.
- Machura Z., 2007, *Był tu wśród nas na słupskiej ziemi: opowieść o ks. Janie Zieji*, Wydawnictwo Muzeum Pomorza Środkowego oraz Stowarzyszenie Przyjaciół Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Słupsk.
- Rydz E., Zaleski J., 1992, *Rola i funkcje Słupska na tle sieci osadniczej Środkowego Wybrzeża*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Słupsk.
- Szarek J., 2002, *Parafia św. Józefa w Słupsku*, Kraków.
- Szulist W., 1977, *Katolicka organizacja kościelna na obecnych obszarach diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej od reformacji do 1945 r.*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne”, nr 5–6.
- Welzandt E., 1970, *Ludność diecezji gorzowskiej*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne”, nr 10–12.
- Witkowska A., 1999, *Titulus ecclesiae. Wezwania współczesnych kościołów katedralnych w Polsce*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa.
- W sercu i na ustach*, 2009, nr 10 (Gazetka parafialna parafii rzymskokatolickiej pw. św. Jana Kantego w Słupsku).

Eugeniusz Rydz, prof. dr hab.
Instytut Geografii i Studiów Regionalnych
Akademia Pomorska w Słupsku
rydz@apsl.edu.pl

